

BENDRŲJŲ MOKYMOŠI SUTRIKIMŲ TURINTYS MOKINIAI

Bendrujų mokymosi sutrikimų turintys mokiniai nepriskiriami mokiniams, turintiems mokymosi negalių, nes jų mokymosi sunkumus sąlygoja ne specifiniai pažinimo procesų sutrikimai.

Bendrujų mokymosi sutrikimų turinčių vaikų vystymosi problemos dažniausiai išryškėja po tam tikro laiko pradėjus mokytis ir neretai primena paprastą apleistumą, pavėluotą psichinį vystymąsi ir brendimą. Šių vaikų panašumas į normaliai besivystančius nėra atsitiktinis. Psichologiniai tyrimai rodo, kad šie vaikai skiriasi išsivystymo lygiu, o ne kokybiniais požymiais – jų pažinimo procesai yra panašūs į atitinkamai jaunesnio amžiaus normalių vaikų. Be to, jie reikšmingai nesiskiria nuo vaikų, priklausančių kitoms probleminėms grupėms. Tai pasakytina ir apie jų mokymąsi – jų išmokimo dėsningumai yra panašūs į atitinkamai jaunesnio amžiaus normalių vaikų. Tačiau jų sugebėjimų formavimasis yra lėtas, vangus, todėl šie vaikai neretai vadinami „lėtai besimokančiais“, dėl to jie dažnai mokomi pagal žemesnio lygio programą. Jų mokymosi rezultatai neretai esti menki, neatitinka įdėto darbo ir pastangų. Jei toks vaikas tinkamai mokomas, jis gali pasiekti neblogų mokymosi rezultatų, tik santykinai lėčiau, per ilgesnį laiką, o susidarę įgūdžiai išlieka ilgam, yra pastovūs. Tinkamai ugdomi dauguma bendrujų mokymosi sutrikimų turinčių vaikų gali sėkmingai gyventi visuomenėje, adekvačiai prisitaikę, dirbti ir kooperuotis su kitais.

DIRBANT SU ŠIAIS MOKINIAIS REIKĖTŲ ŽINOTI, KAD:

- bendrujų mokymosi sutrikimų turinčio vaiko *kalba* struktūriškai labai panaši į normaliai besivystančio vaiko kalbą. Atlikdami intelektines užduotis, tokie vaikai naudoja tuos pačius samprotavimo būdus, jie nuosekliai pereina tas pačias kognityvinio vystymosi stadijas, bet progresas, daugelio nuomone, yra labai lėtas ir išsivystymo riba santykinai žema;
- mokiniams sunku tinkamai *organizuoti savo veiklą* (pamiršta darbui reikalingas priemonės, paskirtu laiku ką nors padaryti, nueiti ir pan.) bei *įsitraukti į bendrą veiklą* su kitais mokiniais, ko būtinai reikalauja mokymas;

- dažnai tokiam vaikui trūksta *intelektinės veiklos savarankiškumo*. Stebima perdėta priklausomybė nuo mokytojo ar kito asmens. Kartais perdėtą priklausomybę nuo suaugusiųjų gali keisti protesto reakcijos – negatyvizmas, nedraugiškumas ir pan.- kai vaikas ar mokinys gali greitai imtis siūlomo darbo ir vėl jį mesti, ypač kai jis yra sunkesnis ir reikalauja daugiau pastangų;
- tokie vaikai yra lengvai paveikiami kitų žmonių iš aplinkos;
- šiems mokiniams *sunku dalyvauti* klasės darbe, popamokinėje veikloje *su savo pasiūlymais*. Tai dažniausiai lemia ribotos mąstymo galimybės – sunkiai taiko naujus principus sudėtingesnėms užduotims spręsti, sunkiai pagauna naujų žodžių prasmę, negeba greitai daryti išvadų iš pateiktų faktų, nepakankamai skiria esminius ir antraeilius dalykus;
- mokinių *veikla* stereotipiška, skurdi, atlikdami intelektines užduotis jie nelinkę klausimų svarstyti iš įvairių pusių, mąstymui trūksta lankstumo;
- šių mokinių *elgesys* gali priminti paprasčiausią nerūpestingumą bei nebrandumą;
- jų *mokymosi rezultatai* didėja palengva, lėtai kylančia kreive. Šie mokiniai dažniausiai ugdomi pagal pritaikytas Bendrąsias programas.

Pedagogas, gavęs iš pedagoginės psichologinės tarnybos išvadą „Bendrieji mokymosi sutrikimai“ bei žinodamas, kas būdinga mokiniui su šia išvada, toliau organizuoja ugdymą pagal pritaikytą Bendrąją programą.

*REKOMENDACIJOS TĖVAMS IR PEDAGOGAMS, UGDANTIEMS BENDRŲJŲ
MOKYMOSI SUTRIKIMŲ TURINČIUS MOKINIUS:*

- įsitikinkite, ar užduotys atitinka mokinio gebėjimus;
- pateikite nurodymus, paaiškinimus ir instrukcijas įvairiu būdu (žodiniu, vaizdiniu). Skatinkite mokinį klausti, jei jis ko nors nesupranta;
- pateikite mokiniui kiekvienos veiklos planą (specifinius nurodymus, užduoties atlikimo schemą ar pavyzdį, atraminę medžiagą, skiriamą laiką);

- mokykite pasirengti arba kartu su vaiku parenkite reikalingą atraminę medžiagą (lygčių sprendimo pavyzdžius, veiksmų eilės tvarką, rašybos taisykles, linksnių pavadinimus ir klausimus, žodžio, sakinio ir kalbos dalių atmintines ir pan.);
- aiškindami teorinę medžiagą, siekite ją su praktine patirtimi. Nuolat kartokite, įtvirtinkite jau išminktą medžiagą. Žinias papildykite nuosekliai, neperkraukite nauja, nežinoma informacija;
- perteikdami informaciją žodžiu, stabtelėkite įvairiose vietose tam, kad mokinys atkreiptų dėmesį, geriau suprastų. Neperkraukite vaizdinės medžiagos nereikšmingomis detalėmis;
- sudėtingos ir didelės apimties užduotis skaidykite dalimis, kad mokinys galėtų užduotį atlikti etapais. Kartu su mokiniu išspręskite pirmą užduotį, atlikite pratimo dalį taip, kad suprastų ką reikia daryti;
- mokykite taikyti analogiją, dirbti su atramine medžiaga, naudotis įvairiais įsiminimo būdais, užuominomis, asociacijomis;
- formuokite mokymosi strategijų įgūdžius: paryškinti svarbiausią informaciją, pasibraukti kūrinio pagrindines idėjas, pasitikrinti skaičiavimus ir pan.;
- atpasakokite tekstą paprastesnės konstrukcijos sakiniais, kasdieninėje kalboje dažniau vartojamais žodžiais;
- aiškinkite naujas sąvokas įprastiniais žodžiais. Turtinkite, plėskite mokinio žodyną, padėkite atrasti žodžių sinonimus, antonimus. Mokykite iš duotų žodžių sudaryti sakinius;
- diskutuokite temomis, dominančiomis mokini, taip jis geriau suvoks naujas sąvokas ir reiškinius;
- paraginkite mokinį, kai reikia pradėti, tęsti ar užbaigti užduotį;
- kartu su mokiniu analizuokite dažniausiai pasitaikančias klaidas;
- akcentuokite mokinio stipriąsias savybes, sudarykite sąlygas patirti sėkmę. Pastebėkite net menkiausią pažangą ir ją aptarkite su mokiniu;
- pabrėžkite kokybės, o ne kiekybės svarbą atliekant užduotis;
- mokydami remkitės emocine atmintimi, pateikite siurprizų, skatinkite, orientuodamiesi į mokinio interesus, jo pomėgius;
- ugdymo procese taikykite alternatyvius mokymosi būdus ir metodus.

REKOMENDACIJOS MOKYTOJAMS, DIRBANTIEMS SU EMOCIJŲ IR ELGESIO SUTRIKIMĄ TURINČIAIS VAIKAIS

Elgesio sutrikimai - tai sutrikimai, kuriems būdingas pasikartojantis ir nuolatinis kitų teises pažeidžiantis, agresyvus, provokuojantis ir įžūlus elgesys. Elgesio sutrikimai nustatomi, kai toks elgesys tęsiasi ilgiau nei 6 mėnesius ir neatitinka vaiko amžiaus tarpsniams būdingo elgesio.

Emocijų sutrikimai - tai sutrikimai, kuriems būdingas nerimas, įprastos veiklos vengimas, liūdna nuotaika, nelaimingumas, irzlumas, jautrumas, ankstesnio susidomėjimo praradimas bei nuovargis ir įtampa. Šie sunkumai yra nuolatiniai ir žymūs, neatitinka raidos etapui būdingo elgesio ir trikdo asmens veiklą.

Elgesio ar/ir emocijų sutrikimai - tai įvairių sutrikimų grupė, pasireiškianti elgesio ar/ir emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų bei išreikštu nedėmesingumu.

PATARIMAI MOKYTOJAMS

- Klasės aplinkoje turėtų būti kuo mažiau trukdžių, blaškančių ar atitraukiančių vaiko dėmesį.
 - Pamokos metu mokytojai turėtų keisti veiklos pobūdį paeiliui derindami susikaupimo ir fizinio aktyvumo reikalaujančias veiklas.
 - Šiems vaikams reikėtų pateikti trumpas, įveikiamas užduotis ir skirti apdovanojimus jas atlikus.
-
- Nurodymai turi būti aiškūs ir tikslūs.
 - Duodami užduotis žodžiu, palaikykite akių kontaktą.
 - Supaprastinkite ir išskaidykite užduotis.
 - Įsitinkite, kad prieš pradėdamas užduotį, vaikas ją gerai suprato.
 - Jei reikia pakartoti užduotį, darykite tai ramiai, „pozityviu“ balsu.
 - Dauguma šių vaikų nelinkę prašyti pagalbos, todėl skatinkite vaiką tai daryti.

- Teikite pagalbą ilgesnį laiką ir daugiau nei kitiems vaikams.
- Daugiau laiko skirkite užduočių atlikimui.
- Paašškinkite vaikui užduoties atlikimo etapus (veiksmų eiliškumas, kiekvieno veiksmo esminiai bruožai, veiksmo svarba ir t.t.)
- Skirkite tik vieną užduotį vienu metu.
- Venkite ilgų nurašinėjimo, perrašinėjimo užduočių.
- Nuolat stebėkite ir tikrinkite.
- Laikykitės geranoriško ir paremiančio tono.
- Suteikite vaikams galimybę su nauja užduotimi ar reikalavimais susipažinti ir žodžiu, ir raštu.
- Veskite kasdienių užduočių sąsiuvinį.
- Modifikuokite užduotis. Pasitarkite su specialiaisiais pedagogais, kad nustatytumėte stipriąsias ir silpnąsias vaiko puses. Jei reikia pritaikykite individualią mokymo programą.

*VADOVAS MOKYTOJUI DARBE SU AKTYVUMO AR DĖMESIO SUTRIKIMŲ TURINČIAIS
VAIKAIS:*

- Darbo nenuoseklumas, minčių šokinėjimas:
 - 1) Individuali pagalba atliekant didelės apimties užduotis.
 - 2) Klausinėjimo strategija - klauskite: „Ko tau reikia, kad atliktum šią užduotį?“ Klausimą kartokite, kol mokinys(-ė) pasieks užsibrėžtą tikslą.
 - 3) Nustatykite tikslų darbo atlikimo laiką.
- Specifinių užduočių sekos ir jų baigimo sutrikimai
 - 1) Užduotį padalinkite į mažesnius žingsnius.
 - 2) Pateikite užduoties atlikimo pavyzdžių.
 - 3) Nurodykite sudėtingiausių užduoties žingsnių atlikimo būdus.

- Mėtymasis nuo vienos užduoties prie kitos

- 1) Apibrėžkite užduoties reikalavimus.

- 2) Nepradėkite kitos užduoties, kol negauti teisingi ankstesnių atsakymai.

- Užduoties reikalavimų nepaisymas

- 1) Prieš skirdami užduotį, sutelkite mokinio dėmesį.

- 2) Skirkite vieną užduotį.

- 3) Pateikite užduotį raštu ir žodžiu.

- 4) Tyliai pakartokite mokiniui ją po to, kai ji kitiems bus paaiškinta.

- 5) Paprašykite mokinį ją pakartoti (taip įsitikinsite, ar jis suprato užduotį).

- Išmokimo sunkumai

Mokykite specialių mokymosi būdų: mokymosi organizavimo (užduočių kalendorius), naudotis vadovėliu, surasti ir/ar suformuluoti pagrindinę mintį, pasižymėti svarbias vietas.

- Klaidos skaitant, rašant, skaičiuojant

Mokykite savikontrolės: įpratinkite vaiką perskaityti parašytą darbą, pasitikrinti, pagirti save už darbą.

- Nesugebėjimas sutelkti dėmesio

- 1) Prieš užduotį pasakykite, kaip sutelkti dėmesį: „Žiūrėk į mane, kai aš kalbu; stebėk mano akis”.

- 2) Paprašykite mokinį pakartoti.

- 3) Įtraukite mokinį į aktyvų dalyvavimą pamokoje.

- Netinkamas dėmesio į save atkreipimas, noras pasirodyti

- 1) Kai vaikas klysta, nukreipkite jo dėmesį tinkama linkme.

- 2) Paaiškinkite, kaip reikėtų tinkamai atkreipti kitų dėmesį į save.

- 3) Padėkite vaikui susikoncentruoti į save, o ne į konkuravimą su kitais vaikais.

- 4) Stenkitės, kad klasė taptų vieninga komanda.

- Plepėjimas

Išmokykite vaiką kelti ranką ir pasakykite, kada yra draudžiama kalbėtis

- Nesugebėjimas dirbti komandoje

1) Skirkite vaikui atsakingą darbą: būti komandos kapitonu, prižiūrėti ar pasuoti kamuolius, skaičiuoti komandos taškus.

2) Mokinį stenkitės laikyti šalia savęs.

- Sunkus bendravimas su suaugusiais

1) Parodykite teigiamą dėmesį.

2) Individualiai pasikalbėkite su mokiniu apie jo elgesį: „Tai, ką tu darai, yra... Tinkamesnis kelias pasiekti ko tu nori, yra...“.

- Nepasitikėjimas savimi, nusivylimas

1) Padrąsinkite vaiką.

2) Mokykite jį analizuoti savo elgesį ir rasti savo privalumų.

3) Mokykite klausinėti savęs: ką aš darau ir kaip tai paveiks kitus žmones.

4) Padėkite mokiniui atskleisti savo privalumus ir galimybes, sudarykite sąlygas pademonstruoti sugebėjimus.

5) Pagirkite mokinį.

- Nesugebėjimas sulaukti savo eilės, laiku sustoti

1) Priminkite, kad kalbama po vieną, prieš tai pakėlus ranką.

2) Kūno kultūros pamokose žaiskite estafetes, žaidimus, kai reikia staiga sustoti ties nubrėžta linija.

*UGDYMO STRATEGIJOS, PADĖSIANČIOS SUTELKTI DĖMESĮ IR
SUVALDYTI PERDĖTĄ AKTYVUMĄ*

- Nesistenkite sutramdyti aktyvumo, bet nukreipkite ir jį panaudokite priimtinioms veikloms įgyvendinti.(judriam vaikui pabaigti užduotį stovint, bet nesitraukiant iš savo darbo vietos).
- Kontrolinio darbo metu mokinys pirmiau tegul atlieka tas užduotis, kurios jam atrodo aiškiausios, suprantamiausios.
- Skatinti mokinį konspektuoti ar bent užsirašyti mintis, kurias jis laiko svarbiausiomis.
- Vienu metu neskirti daug užduočių.

Logopedė-specialioji pedagogė A.Narutavičienė